

Prof. Dr. İbrahim KAVAZ

Fırat Üniversitesi

**GÜZEL SANATLAR İÇERİSİNDE
EDEBİYATIN YERİ YAHUT ORHAN
OKAY'IN "SANAT VE EDEBİYAT
YAZILARI" ÜZERİNE**

İnsanoğlu yaratılışından itibaren sanata karşı ilgi duymuş; onu hayatı anlama ve çevresinde hazır bulduğu varlığı çözümlene aracı olarak görmüş. Dolayısıyla insan, sanatla arasında sürekli bir ilişki kurma çabası içinde olmuştur. Felsefenin konusunu teşkil eden sanatın varlığı meselesi yahut sanatla insan arasındaki ilişki, "varlık bilimi" alanında, üzerinde durulan temel meselelerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanın güzele meyli daima var olmuştur. Hayatın anlamını kavramak isteyen birey ilk olarak, "varlık nedir?" sorusunun cevabını arar. Bunu takip eden temel konulardan biri de "varlık olarak sanat ve sanatın mahiyeti" meselesidir.

Bu yazıda, uzun süredir varlığından haberdar olduğumuz, merhum hocamız Orhan Okay'ın yaklaşık 30 yıl önce yayımladığı Sanat ve Edebiyat Yazıları¹ adlı eserini değerlendirmek istiyoruz. Böylece, "Güzel Sanatlar İçerisinde Edebiyatın Yeri" konusunu hocamızın tespitleri çerçevesinde ele alacağız.

Orhan Okay, topluma ve çevreye hep olumlu tarafıyla yaklaşan *engin bakışlı* bir hoca olmuştur. Engin bakış, onu en iyi yansıtacak ifadelerden sadece biri. Erzurum'dan önce Anadolu'nun iki şehrinde kısa süreli görevlerde bulunmuş. Artvin ve Diyarbakır Liselerinde bir süre öğretmenlik yaptıktan sonra, 1959'da Erzurum Atatürk Üniversitesinde asistan olarak göreve başlamış. 1994'e kadar otuz beş yıl bu şehirde çalışan hoca, gittiği ve bulunduğu yere hep kendinden bir şeyler katmıştır.

Hocanın yetiştiği kültür muhiti, İstanbul'un entelektüel çevresidir. Birlikte bulunduğu kimseleri anlattığı yazılarına baktığımızda, tarih, kültür ve sanatın, ferdin hayatına yön ve istikamet verdiği bir ortamda bulunmuştur. *Silik Fotoğraflar* adlı kitabını okuduğumuzda, Orhan Okay silueti satırların arasında

¹ Bk. Okay, 1990: 234 s.

hep gözlerimizin önünden geçer. Anlattığı kültür abidesi şahsiyetleri tanımak bir tarafa, hoca kimlerle yaşamış, hangi kültür abidesi şahsiyetlerden istifade etmiş diye düşünmeden geçemeyiz. Şunu da ifade edeyim ki, hocadaki hatırlama gücü ve pırl pırl zekâsı, her zaman dikkatimizi çekmiştir. Kendisine bir husus sorulduğunda yahut geçmişe ait bir olayı hatırlayıp nakletmek istediğinde, başını hafif yukarı kaldırıp uzaklara dalarcasına ilerilere doğru bakarak, birkaç saniye düşündükten sonra, hemen olayı veya konuyu hatırlayıp aktarması, bilge bir vasıf olarak dikkati çeken bir özeliğiydi.

Orhan Okay, Türkiye’de Yeni Türk Edebiyatı sahasında doktorasını yapmış dördüncü kişi olduğunu söylemişti bir gün. Öğrenci yetiştirmek, onlara bilgi aktarmak, onun önem verdiği hususların başında gelmekteydi. Bilginin azını, çoğunu, önemli yahut önemsizini ayırmaz. Kendine yöneltilen her konuyu ciddiye alır, öğrencilerin sorularını cevaplamaya ve onları aydınlatmaya çalışırdı. Edebiyatın bütün alan ve konularıyla ilgilenir. Sadece Yeni Türk Edebiyatı sahasında çalışanlarla değil, halk veya Divan edebiyatı araştırma görevlilerine de vakit ayırır, onlara da yol gösterir; en azından hangi kaynaklara müracaat etmeleri gerektiği hususunda kendilerini bilgilendirirdi. İhtiyaç duyulan alanlarda kaynakları incelerdi. Yeter ki kendisinden bir konuda bilgi almak isteyenlerin problemleri çözülmüş olsun. Fakültedeki çalışma odasının kapısına asılı olan ders programında, haftanın belli günlerini, öğrencileriyle görüşmeye ayırdığı notunu koymuştu. Lisans veya lisansüstü programlardan gelen her öğrencisiyle ayrı ayrı ilgilenirdi. Bütün bunları büyük bir şevk ve heyecanla yaptığına şahit olmuşumdur. Hülâsa hoca, 35 yıl Erzurum’da bir kültür meşalesi olmuş ve çevresini aydınlatmıştır.

Zaman içerisinde, estetik alanlardan biri diğerinin önüne geçse bile, sanat konusunu bir edebiyatçı olarak ele almak ve felsefi bütünlüğü içerisinde “sanat alanı olarak edebiyatın” mahiyetine dair farklı düşüncelere yer verip edebiyatın sanat değeri hususunda aydınlatıcı sonuçları okuyucuyla paylaşmak, önemli bir bilgi birikimi gerektirmektedir. Bu da merhum hocamız Orhan Okay’da var olan bir vasıftı. Sanatın varlığı ve edebiyatın sanat alanları içerisindeki yeri hakkında yeni bir şeyler söylemek yerine, Hocanın bu kitabını, tespit ve yorumlarını, gençlere yıllar sonra yeniden tanıtmak daha çok faydalı olacağı kanaatindeyiz.

Eser iki bölüm halinde düzenlenmiş. Birinci bölümünü, “Estetik- Güzel Sanatlar ve Edebiyat” (s. 9-73) yazıları; ikinci bölümünü, “Eski ve Yeni Edebiyatımız Üzerine İncelemeler” (s. 74- 234) teşkil etmektedir.

İlk bölümde, estetik (güzel sanatlar) konusunu en geniş manalarıyla değerlendiren hocamızın, bütünden parçalara doğru, kademe kademe ilerleyen tespitlerini buluruz. Burada, evrensel konulardan milli meselelere doğru gelen ve birbiriyle ilişkili on bahis bulunmaktadır. İlki “Çağa İthaf” adını taşımaktadır. Burada, “*Yeni bir nizam, ahlakta, sanatta, dinde ve devlette, insanlığa dayanacak yeni temeller*” (s. 11) üzerine oturacak esaslardan bahsetmektedir. Bu yazıyla insan, niceliği ve niteliği itibarıyla, nasıl bir eserle karşılaştığını, bir ölçüde de olsa anlayabilir. Ferdin, etrafını saran zıtlıklardan kurtulup “*Gerçeği, fazileti,*

güzeli" (s. 12) yeniden bulma arzusu ve bu arzu ile insanın sanatla ilişkisi, mukayeseli olarak dikkatlere sunulmaktadır.

Hocanın kitabında güzel sanatlar, insan hayatına bağlı olarak ele alınıyor. İnsanoğlu bir kısım özellikleriyle maddi, birçok özelliğiyle ise manevî (rûhî) hayata bağlıdır. *Menfaat duygusuyla biyolojik hayata* bağlı olan insan, *gerçeği arama, iyilik etme ve sanata temayülü ile* kendini tamamlamaktadır. *Bilgi, irade ve güzellik duygusu*, insanın manevî (rûhî) tarafının, farklı biçimlerde dışa yansımından ibarettir. Ferdi hayata ait bu tasnifi, şema haline getirirsek, hocamızın meseleyi ortaya koyarken nasıl bir yol takip ettiğini daha net bir biçimde görmüş oluruz.

İNSAN HAYATI

1. MANEVÎ (RÛHÎ) HAYAT

2. MADDÎ (BİYOLOJİK) HAYAT

İnsanın Rûhî Hayatına Bağlı Tarafları

İnsanın Biyolojik Hayatına Bağlı Tarafları

1. Bilgi: Gerçeği arama.

1. Menfaat duygusu

2. İrade: İyilik etme.

3. Estetik (Güzellik) Duygusu: Sanata ilgi duyma

Sanat Alanları

1. Plastik Sanatlar

2. Fonetik Sanatları

1. Mimari

1. Musiki

2. Heykel

2. Edebiyat

3. Resim

Görüldüğü gibi, estetik / güzel sanatların insan hayatındaki yeri gösterildikten sonra, mücerret bir kavram olan sanat ve sanat alanları, birbiriyle mukayeseli olarak ortaya konulmuştur.

Sanat, muhtelif zamanlarda birbirinden farklı şekillerde tarif edilmiş. Eserde, "Edebiyatın üstünlüğü", "Edebiyatın gücü" ve "Edebiyatın zaafı" konularına geçilmeden önce, "Sanat nedir?" sorusuna cevap aranır. Burada yirmi iki ayrı tarifile karşılaşırız. "*Birbirine benzeyen, birbirine zıt, birbirini tamamlayan*" bu tariflerden on dördü "Sanat nedir? in cevabı; sekizi "Sanat ne değildir?" in açıklaması şeklinde sıralanmıştır. Hoca, sanatın mahiyetini belirlemekten yanadır. "*Tarıftan çok tasvirini yapmak veya onu meydana getiren unsurları*" (s. 18) tespit ettikten sonra sanatı, "*Bir duygu veya bir düşüncenin*

maddi bir malzemeden veya sestem veya sözden faydalanmak suretiyle heyecan ve hayranlık uyandıracak şekilde ifadesi" (s. 18) olarak formülleştirir.

"Sanat ve Edebiyat Yazıları"nda, sanata ait dört unsurun varlığına dikkat çekilir. Ayrıca, bu unsurlara bağlı olarak sanat alanları da ortaya konulmuştur. Sanata ait özellikler şu şekilde sıralanır:

1. Bir duygu veya bir düşünce
2. Plastik malzeme veya ses-söz
3. İfade
4. Heyecan ve hayranlık uyandıracak şekil

Bir duygu veya bir düşüncenin beş alanda ortaya konulduğu belirtilerek, genel kabul gören sınıflandırma: *"Mimari, heykel, resim, müzik ve edebiyat"* şeklinde sıralanır. Bu tasnifin *"Batı kültürünün sanatları esas alınarak"* yapıldığına, *"Doğu kültürünün sanatları için ayrı bir tasnifin"* (s. 15) mümkün olduğuna dikkat çekildikten sonra, mimariden başlatılıp edebiyatta noktalanın sınıflamanın üç açıdan önemli olduğuna yer verilir. Bunları kısa alıntılarla şu şekilde açıklayabiliriz:

Birincisi, *"Bu sınıflama aynı zamanda güzel sanatlarda basitten karmaşığa, müşahhasan mücerrede, maddeden manaya, faydadan güzele doğru bu gelişmeyi göstermesi bakımından da değerlidir."* (s. 15) cümlesinde ifade edildiği gibi edebiyat, mücerrede, manaya ve güzele yakınlığı itibariyle, gelişmenin ileri merhalesini teşkil etmektedir.

İkincisi, *"hacim açısından"* sıralamanın önemli olduğu anlatılır. İlk üçü (mimari, heykel, resim) için maddi boyut, müzik ve edebiyat için -manevi boyutlar- söz konusudur.

Üçüncüsü, şu şekilde belirtilir: *"Estetik unsurunun faydaya ve tekniğe olan üstünlüğü konusunda da aynı tasnif geçerlidir"* (s. 15). Böylece, mimaride fayda ile estetiğin birlikte bulunmasına mukabil, resimden itibaren, faydanın yerini estetiğe bırakmasının önemi vurgulanır.

Güzel sanatlar, bir kısım temel özellikleriyle ve mukayeseli olarak sıralanır. Daha sonra edebiyat için, *"Sanatkârın iç dünyasında doğan ve orada ifadesini bulan mutlak zihni ve derimi bir sanattır. Bu bakımdan güzel sanatlar içinde maddi malzemeye, göz ve kulak duyu organlarına, faydaya, fizik dünyasının kanunlarına bağlı olmayan teksanattır."* (s. 16) Yahut *"Eserini seyirci ile doğrudan doğruya temas ettirebilen tek sanat"* (s. 19) olduğu belirtilerek, hem estetik değeri, hem de güzel sanatlar arasındaki yeri ortaya konulmuştur.

'Edebiyatın üstünlüğü', faydadan güzele, maddeden manaya meyli itibariyle değerlendirildikten sonra, 'edebiyatın gücü' ve 'edebiyatın zaafı', birbirini takip eden iki konu olarak ortaya konulmuştur. Bir yandan *"Zihni ve derimi bir sanat"* olmasıyla, diğer taraftan *"Fizik dünyasının kanunlarına"* ihtiyaç

duymamasıyla yahut “*Seyircisi ile doğrudan doğruya temas*” eden edebî eserlerin, diğer güzel sanatlardan, üstün tarafları olduğuna dikkat çekilir.

Arkasından ‘edebiyatın gücü’ ve ‘edebiyatın zaafı’ konularına geçilir. Edebiyatın hem gücüne hem zaafına ayrı ayrı değinilmek suretiyle objektif olmaya önem verildiğini burada belirtmeliyiz.

‘Edebiyatın gücü’ konusunda, “*Edebiyatın gücü de, zaafı da kullandığı malzemedenden gelir*” (s. 21). Bu düşünce, bütün sanat alanları için geçerli olabilir. Bütün sanat türlerinin üstünlüğü yahut zaafı kullandıkları malzemedenden gelmektedir. Edebiyatın malzemesi “*dil*”dir. Diğer sanatlara ait malzemeler tarih boyunca “*Edebiyattaki kadar zenginleşmemiştir.*” (s. 21). Dolayısıyla bu durum, edebiyatın diğerlerine üstünlüğünün önemli bir sebebi olarak karşımıza çıkar. Diğer sanatlarda tekniğe ait bir değişme olsa da, malzemeleri itibariyle yahut mahiyetlerinde mühim bir değişme yoktur. Edebiyatın malzemesinin zenginleşmesi edebiyatçıya yeni imkânlar verir. Edebiyatçı sanatını doğrudan doğruya okuyucuya ulaştırdığı için, “*Diğer sanatlara nüfuz etmemizde, (...) sanatkârla seyirci / dinleyici arasına giren mükemmel bir yorumcudur*” (s. 26). “*Dil dünyanın hemen güzel, hem de en tehlikeli şeyidir.*” Aynı zamanda, “*Her şekilde daha kolaylıkla uyabilen bir vasıta*” (s. 27). Dil, her şekilde kolaylıkla uyabilen bir vasıta olsa da “*bütün ruh hallerimizi*” anlatmaya kâfi olmadığı; nihayet “*bir alet*” olduğu için, insan ruhunun bütün hallerine cevap veremeyeceği gerçeğine de dikkat çekilir.

‘Edebiyatın zaafı’ hususunda ise, ifadenin iç dünyamızı anlatmaya yetişememesinden, sanatkârın okuyucuya duygularını aktarma zorluğundan ve sanatkârın kendinden kaynaklanan şu hususlara işaret edilmiştir:

1. Kavram farklılığı

Dildeki birçok kelime, harici sebeplere bağlı olarak insanlarda farklı imajlar uyandırır. Kavram birliğinin sağlanamaması, edebiyatın, dolayısıyla edebiyatçının zaafı olduğu, konunun güzel sanatlar içindeki yerini izah etmek açısından önemlidir.

2. Bir benden diğerine aynı duygunun aktarılmasındaki zorluk

Sanatkâr kendi duygularına okuyucuyu iştirak ettirmek ister. Bu, “*Yabancı bir “ben”e kendi “ben”ini yaşatması*” olduğuna göre, yaratılıştan var olan fark, insanlar arasında aynı duygunun aynı derecede tesirli olmasına engeldir. Netice itibariyle bu da edebiyatın malzemesinden kaynaklanan başka bir zorluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

3. İfadenin iç dünyamıza yetişememesi

İnsanın iç dünyasının zenginliği ve karmaşıklığı karşısında, kelime dünyamız yetersizdir. Duyguların ve ruh hallerinin ifade edilmesine “*Binlerce kelime kâfi gelmemiştir*” (s. 31). Edebi eser aracılığıyla sözün hakikat manasının dışında yeni ve farklı anlamlar kazanması bile, insanı anlatamamaktadır. Kelimelerin anlam değerinin edebi eser vasıtasıyla artması, ifadenin bireyin iç

dünyasını anlatmaya yetişememesi, sanatkârın “*Anlayıp anlatamama*” zorluğu olarak ortaya konulmuştur. “*İnsanın iç dünyasının zenginliği karşısında kelime hazinesi ne kadar fakirdir,*” (s. 31) diyen Orhan Okay, sanat eserlerinin soyutu ortaya koyma özelliğine mukabil, Mevlânâ'nın dediği gibi, “*Binlerce endişeden (düşünmeden) ibaret*” olan insanın iç dünyasının çözümsüzlüğüne yahut onu anlama zorluğuna işaret etmektedir.

Eserin birinci bölümünde bulunan on bahisten beşi güzel sanatların mukayesesine ve bunlar arasında “üstünlüğü”, “gücü” ve “zaafı” konularıyla beraber edebiyatın yerinin tespitine ayrılmıştır. Birinci bölümün diğer beş bahsinde ise, edebiyatın muhtelif meselelerine yer verilmiştir. “Şiir Sanatı Üzerine”, “Milli Edebiyata Dair”, “Edebiyatımızda Batılılaşma”, “Türk Şiirinde İçtimaî Meseleler” ve “Bitmeyen Kavga: Eski-Yeni” başlıkları altında, özellikle edebiyatımızın batıya açılmasından sonra ortaya çıkan hususlar, yeni bir terkip ve yorum ile ortaya konulmuştur. Bu başlıklar altında ele alınan her bir yazı, yeni Türk edebiyatı alanının temel meseleleriyle ilgili olup genç araştırmacılara farklı bir bakış kazandıracak tespitler olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Şiir Sanatı Üzerine” adlı yazısında hocamız, şiir estetiğinin “*Asıl estetikten ayrı*” olarak ortaya çıktığını belirterek konuya girer. Burada, edebi disiplinler arasında şiirin önemli bir mevkiye sahip olduğu gerçeği üzerinde durulur. Batıda ve bizdeki şiir sanatına dair kaynaklar sıralanır. Bizim altı asırlık kültür birikimimizin ürünleri olan divanların dibaceleri (ön sözleri) ve “şiire dair manzum parçalar”, seçilir. Bu metinlerin, devirlerin poetikalarının tespiti için, önemli malzemeler olarak incelenmesine dikkat çekilir. Ayrıca, şiirimizin “estetik teorisine” dair münakaşa ve tekliflerin çoğaldığı, dergi ve gazetelerin yayımlandığı Tanzimat'tan günümüze kadar neşredilen matbuatın taranmasıyla, “*Devrimizin poetikasını belirleyecek,*” (s. 35) kaynaklara ulaşılacağı konusu işlenir. Nitekim “*Şiirimiz; divan edebiyatından günümüze kadar gerek şekil, gerekse muhteva bakımından birçok değişme ve gelişmelere uğrayarak gelmiştir.*” (s. 35) Eserde, bu değişme ve gelişme zincirinin ‘en çarpıcı’ örneği olarak “*Garip Hareketi*” gösterilir. Orhan Veli'nin başı çektiği şiir estetiğine dair teklifler yeniden yorumlanarak dikkatlere sunulur. Orhan Veli'nin zamanla değişen kanaati ve vezinli kafiyeyle şiir yazdığı hatırlatılmak suretiyle onun *poetikasi* ve yenilikteki amacı daha açık bir şekilde ortaya konur. Necip Fazıl Kısakürek'in “*Kafiye şiiri*”, “*Şiirde müzik unsurunun, şöyle veya böyle, ihmal edilmesi*” (s. 38) durumunda şiirin aleyhine olacağına örneği olacak verilir. Ayrıca, Cumhuriyet dönemi şiirimizdeki gelişme çizgisi, Orhan Veli ve Necip Fazıl'ın, şiir sanatı üzerine bir kısım düşüncelerinden hareketle açıklanır.

Adı geçen yazıda Okay Hoca, şiirin diğer sanat alanlarından musikiye yakın olduğu belirtmektedir. Bu yakınlık, şiire ait ses değerinden kaynaklanmaktadır. Yazıda konuya bir yandan tarihi bütünlüğü içinde yer verilirken, diğer taraftan yapılması gereken yeni araştırmalara ihtiyaç olduğuna dikkat çekilir. Bu arada şunu da ifade edelim ki, diğer bahislerde olduğu gibi, burada da birbirinden farklı görüşlerden biri diğerine tercih edilmemiş, mukayeseli olarak ortaya konulmuştur.

Eserin bütünlüğüne hâkim olan iki önemli tarafı var: İlki, önyargıdan uzak bir tarzda, insanı esas kabul etme. İkincisi, sanatın evrenselliğini öne alma. “Milli Edebiyata Dair” adlı yazıda da bunu görmekteyiz.

“Edebiyatımızda Batılılaşma” ile kültür hayatımızda meydana gelen değişmelere temas edildikten sonra, “Türk Şiirinde İçtimaî Meseleler”, “Şiir Sanatı Üzerine” adlı yazının devamı olarak karşımıza çıkar. Burada, Tanzimat’tan beri, süre gelen ve bitmeyen bir münakaşadan da söz edilir. Sanatın gayesi sanat mı, cemiyet mi? Sanatla insan arasındaki ilişkiye dikkat çekilerek sanatın gayesinin hem sanat hem de cemiyet olduğu şu şekilde belirtilir: *“Bizce mühim olan sanat eserinde ne sadece kendi içine kapanmış, mutlak sanatı aramak, ne de gayenin sadece sosyal gerçeklerin ifadesi olduğunu iddia etmektir. Mühim olan eserin büyüklüğüdür”* (s. 54). Sanat eserinin, ferdi olduğu kadar, sosyal tarafının da bulunduğunu belirten hoca, sanatta önemli olan *“İçtimai veya ferdi oluşu değil, büyük ve güzel eser oluşudur,”* (s. 55) anlayışını esas kabul eder.

Sanat eserinin milli olma vasfı ise Nurettin Topçu’nun: *“Sanat, sanatkâr tarafından hür olarak arandığı için, yine sanat içindir. Sanat hakikatte kendinden başka hiçbir gaye gütmeyiz. Lakin aynı sanat, onu yapan milletlerin şahsiyet sahibi ferдинin eseri olduğundan, o ferdi bulunduğu âlem içerisinde çeviren determinizm sebebiyle milli karakterini ister istemez taşır. Sanatkâr sanatını yapıyor, o kendiliğinden milli oluyor,”* (s. 55) cümlesiyle ifade edilir. Sanat eserinin “kendinden başka bir gayesinin” olmaması, edebi eserler ve sanatkârlar için geçerli olabilir. Ayrıca şunu belirtelim ki, büyük ve güzel olan eserler için bu gayenin gerçekleştiğinden söz edebiliriz. Zira büyük ve güzel olmak, kalıcılığın ilk şartıdır. Böylece, sanatın, “büyüklüğü”, “güzelliği” ve “gayesi”, aynı noktada birleşmiş olur.

Bütün sanat alanları için belirtilen bu hususlar, şiir için de muteberdir. Bu genel açıklamalardan sonra, “Türk Şiirinde İçtimaî Meseleler” konusu, Yunus Emre’den Mehmet Akif’e uzanan çizgide ele alınır. Esere alınan şiir parçaları, sanatkârın insana ve topluma bakışını açığa çıkarıcı tarzda seçilmiştir. Aynı zamanda bunlar, *“Gayesi kendisi olan -güzel ve büyük”* metinler olarak dikkatimizi çekmektedir.

Kitabın bu bölümü, “Bitmeyen Kavga: Eski-Yeni” konusuyla tamamlanır. Bu makalede, bütünden parçalara doğru bir gidiş vardır. Hoca yazıya şu cümle ile başlar: *“Eski ile yeninin mücadelesi bana, kâinattaki devamlı hareketin bir örneği gibi görünmüştür”* (s. 71). Yeni ve eski meselesine, zaman ve mekân çerçevesinde bakılmak suretiyle anlam genişliği kazandırılmıştır. Eski ve yeniyi zaman açısından değerlendirmenin, sanatın kıymeti bakımından bizi yalnızca götüreceğine işaret edilir. Dün yeni olanın bugün için eskidiği dikkate alındığında, “eski-yeni” kavgasının temelden yanlış bir anlayış olduğuna dikkat çekilir. Bahsin sonunda bütün güzel sanatları içine alan bir değerlendirme ölçüsü olarak, *“Yeni veya eski, ne olursa olsun, edebi bir esere, onda güzeli ve büyük beşeri değerleri arayan bir zihniyetle,”* (s. 73) yaklaşmanın daha isabetli olacağı ifadesiyle konu tamamlanır.

Netice itibariyle, “Sanat ve Edebiyat Yazıları” adlı kitabın birinci bölümü, eserin, hacim bakımından olmasa da keyfiyet bakımından önemli kısmını teşkil etmektedir. Bu bölümde, engin bir tecrübe ve çok yönlü bir birikim söz konusudur. Sanat gibi zaman ve tür kakımından geniş bir alana sahip olan sahada mukayeseli bir ilişki kurmak, elbette tecrübe ve birikimle mümkün olabilir. Diğer taraftan, mücerret meseleleri müşahhas hale getirmek suretiyle, her seviyedeki okuyucuyu gözeterek konunun anlaşılır bir tarzda ortaya konulması önemlidir. Daha önce ifade ettiğimiz gibi, “*Diğer sanatlara nüfuz etmemizde (...) sanatkârla seyirci / dinleyici arasına giren mükemmel bir yorumcu,*” (s. 26) olmak ve bütün sanat alanlarının gaye ve estetik yönlerini tespit etmek, uzun zamana ihtiyaç gösteren araştırmalarla mümkün olmaktadır.

Ayrıca, yöntem ve ifadenin seçimindeki titizlik esere, okuyucu ve araştırmacılar için örnek olma vasfını kazandırmıştır. Mesela, bazı kelimelerin hangi manada kullanıldığına işaret edilmesi: (s. 14, 19, 23 ‘teki dipnotlarda olduğu gibi). Yahut ifadenin manayı tam karşılayıp karşılamadığına dikkat çekilmesi: (s. 72’de olduğu gibi).

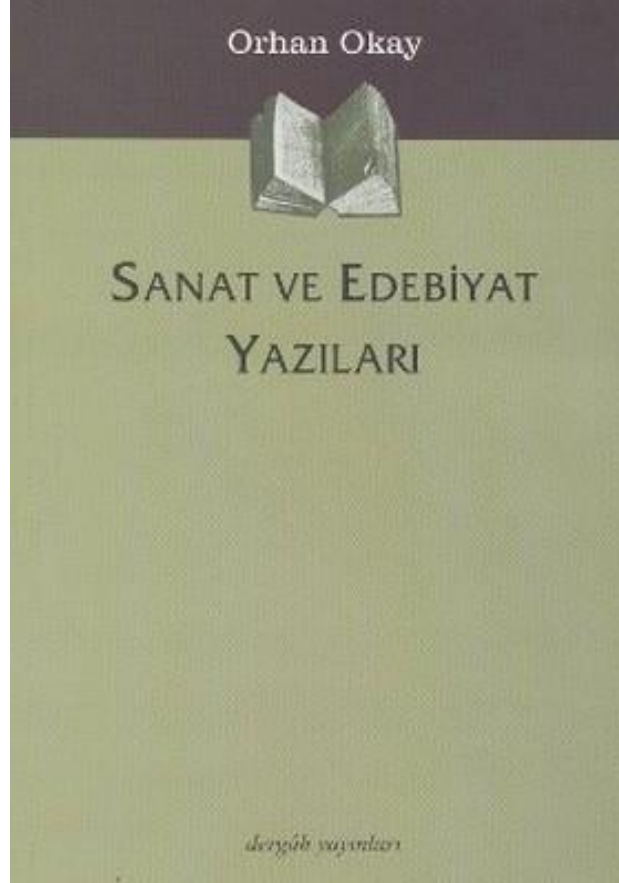
Yukarıda da belirttiğimiz gibi, eserin hacim bakımından daha geniş olan ikinci bölümü (s. 75-234), “Eski ve Yeni Edebiyatımız Üzerine İncelemeler”e ayrılmıştır. Bu bölümde, birçoğunu dergilerde gördüğümüz on sekiz müstakil inceleme yazısı bulunmaktadır. “Yunus Emre ‘de İnsan Üzerine Sorular” ile başlayan ve “Dokuzuncu Hariciye Koşuşu” ile tamamlanan yazıların en mühim özelliklerinden biri, geniş bir tarihi perspektifte vücut bulmuş edebi eserlere ve yedi asırda yetişmiş sanatkârlar zincirine yer verilmesidir. Her biri, edebi metne bakışımızı temellendirecek yazılardır.

Bu müstakil incelemelerin, kitabın birinci bölümüyle ilişkisine gelince: Hemen şunu belirtelim ki, her biri ayrı zamanlarda kaleme alınmış yazılara, birinci bölümde ifade edilen sanat anlayışı hâkimdir. Metinler aralarında, okuyucuya her biri ayrı bahis olduğu hissettirilmeyecek ölçüde, sağlam bir ilişki vardır. Ayrıca, tarafsız bir bakış acısıyla ortaya konulan incelemeler ve yorumlar, işaret edilen fikirlerin benimsenmesine yardımcı olacak mahiyettedir.

Bütün bu özellikleri ile Orhan Okay Hocamızın “Sanat ve Edebiyat Yazıları” adlı eseri, sanat ve edebiyatı yeni bir bakış açısıyla ele alabileceğimizi göstermektedir. Aynı zamanda gençlere edebiyatı yeniden sevdirecek bir çalışmanın en güzel örneğini teşkil etmektedir. Sonuç itibariyle, herkesin istifade edeceği, edebiyatın mahiyeti hakkında araştırma yapmak isteyen kuşaklara çok şey kazandıracak bir eser olduğunu belirtmek isteriz.

Kaynakça

Okay, M. Orhan. (1990), *Sanat ve Edebiyat Yazıları*, Dergâh Yayınları, İstanbul.

հիկմետ - Hikmet - حڪم

HİKMET- AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ [JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]

PROF. DR. M. ORHAN OKAY ÖZEL SAYISI

YIL 6, ARALIK 2020

ISSN: 2458- 8636